

Rhagair

Adroddiad Blynyddol 2010-2011

Rhagair

Rwy'n cyflwyno'r adroddiad blynyddol yma i'r Gweinidog Addysg a Sgiliau, a bydd y Gweinidog yn ei dro yn ei gyflwyno i Gynulliad Cenedlaethol Cymru ei drafod.

Dyma fy ail adroddiad blynyddol a hwn yw'r adroddiad blynyddol cyntaf sy'n edrych yn ôl ar y canfyddiadau o flwyddyn gyntaf y cylch arolygu newydd a ddechreuodd ym mis Medi 2010. Mae'r adroddiad wedi'i seilio'n bennaf ar dystiolaeth o'r arolygiadau y gwnaethon ni eu cwblhau yn ystod blwyddyn academaidd 2010-2011. Mae'r adroddiad hefyd yn rhoi sylw i nifer o'r arolygon y gwnaethon ni eu cynnal yn ystod yr un flwyddyn. Cafodd y rhan fwyaf o'r arolygon yma eu cwblhau mewn ymateb i geisiadau yn y cylch gwaith blynyddol mae'r Gweinidogion yn ei roi i Estyn.

Ann Keane

Prif Arolygydd Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru

Mae'r adroddiad ar gael ar ein gwefan ar ffurf cyfres o ddogfennau annibynnol.

Ym mhrif ran yr adroddiad, rwy'n disgrifio'r cynnydd sydd i'w weld ar draws y sectorau addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Mae adran arall yn crynhoi'r prif ganfyddiadau o'n harolygon cylch gwaith. Rwyf hefyd yn nodi rhai o'r pethau y gwelwn ni o'r dystiolaeth arolygu rydyn ni wedi'i chasglu dros y flwyddyn academaidd ddiwethaf. Rwy'n rhoi sylw hefyd i rai o'r materion a gododd yn sgil y prif agweddau ar ein harolygiadau ac mewn arolygon mae AEM wedi'u gwneud. Yn olaf, mewn adroddiad data, rwy'n nodi ac yn rhoi sylwadau ar gyfres o siartiau sy'n dangos deilliannau asesiadau athrawon ar ddiwedd cyfnod allweddol a chanlyniadau arholiadau allanol.

Mae siartiau yn yr atodiadau i'r adroddiad blynyddol sy'n dangos sut mae graddau wedi'u dosbarthu ym mhob un o'r sectorau rydyn ni'n eu harolygu, yn ogystal â'r graddau a gafodd eu dyfarnu i bob un o'r darparwyr y gwnaethon ni eu harolygu.

Eleni, rwyf wedi cynnwys atodiadau i'r adroddiad blynyddol sy'n crynhoi'r ymatebion i'r holiaduron rydyn ni'n eu dosbarthu i'r disgyblion a'u rhieni cyn arolygiadau. Mae'r darlun sy'n dod i'r amlwg o'u hymatebion yn un cadarnhaol ar y cyfan. Rwyf hefyd yn parhau'r arfer o gynnig astudiaethau achos sy'n darlunio arferion gorau'r darparwyr unigol y gwnaethon ni eu harolygu yn ystod 2010-2011. Rwy'n gobeithio y bydd y darparwyr yn manteisio ar y cyfle yma i rannu a thrafod yr arferion gorau â'u cydweithwyr. Rwyf hefyd yn gobeithio y bydd dysgwyr, rhieni a darllenwyr eraill yn gweld llawer o wybodaeth ddefnyddiol a diddorol yn yr astudiaethau achos ac yn wir yn y rhannau eraill o'r adroddiad.

Yn y rhagair yma, rwy'n sôn am rai o'r llwyddiannau a'r heriau sydd wedi dod i'r amlwg o'r dystiolaeth arolygu rydyn ni wedi'i chasglu yn ystod 2010-2011. Rhaid nodi bod nifer o agweddau ar addysg a hyfforddiant wedi gwella, ac mae arfer ychydig o ddarparwyr unigol yn arwain y sector.

Rydyn ni wedi gweld enghreifftiau o ragoriaeth ymhlith yr ysgolion a hefyd ymhlith y darparwyr eraill y bydd Estyn yn eu harolygu, ac mae'r rhain yn haeddu cael eu defnyddio gan sefydliadau eraill fel arfer enghreifftiol. Rydyn ni'n disgrifio'r arfer enghreifftiol yma yn yr adran astudiaethau achos ar wefan Estyn.

Mae llwyddiannau mwy cyffredinol y system yn cynnwys cyflwyno'r **Cyfnod Sylfaen** fesul cam i bob plentyn rhwng tair a saith oed. Mae'n amlwg bod y mwyafrif helaeth o blant o'r oed yma'n mwynhau cymryd rhan yn y gweithgareddau mwy cyffrous ac amrywiol sydd ar gael yn y Cyfnod Sylfaen. Mae'r rhain wedi arwain at wella eu lles, eu hymddygiad a'u datblygiad corfforol. Mae dulliau dysgu gweithredol yn yr ystafell ddosbarth ac yn yr awyr agored, yn helpu'r plant yma i ddod yn fwy a mwy annibynnol, hyderus a chreadigol. Maen nhw'n cymryd rhan mewn gweithgareddau sydd wedi'u seilio ar chwarae ac sy'n gyfle iddyn nhw roi cynnig ar bethau heb deimlo pwysau i wneud pethau'n iawn y tro cyntaf. O ganlyniad, maen nhw'n dal ati i wneud y gweithgareddau am gyfnodau hirach, ac maen nhw'n fwy parod i roi cynnig ar bethau newydd.

Mae llawer o fechgyn yn arbennig yn elwa ar y cyfleoedd rheolaidd i redeg, neidio, sefyll ar un droed, dringo, archwilio ac arbrofi, sy'n nodweddion cyffredin o'r Cyfnod Sylfaen. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae'r Cyfnod Sylfaen yn cynnig cyd-destunau helaeth a chyfleoedd sy'n cymhell y plant i ddysgu darllen ac ysgrifennu. Ond nid yw lleiafrif o'r ysgolion a'r lleoliadau'n addysgu digon o ddarllen ac ysgrifennu'n uniongyrchol. Ni fyddwn yn gallu sôn am holl wahanol gyflawniadau'r garfan genedlaethol tan yr adroddiad blynyddol nesaf. Erbyn hynny bydd y garfan gyfan wedi cwblhau pedair blynedd yn y Cyfnod Sylfaen.

Mae **lles** yn un o nodweddion pwysig y fframwaith arolygu newydd ac mae'r dystiolaeth gyffredinol yn awgrymu bod safonau lles yn uchel yn yr ysgolion ac yn y darparwyr eraill. Mae lles dysgwyr yn dda neu'n well yn bron yr holl leoliadau nas cynhelir, yr ysgolion a'r lleoliadau ôl-16 a gafodd eu harolygu.

Rydyn ni'n gwahodd dysgwyr i sôn am eu profiad o addysg drwy ymateb i holiadur. Mae bron pob un o'r disgyblion cynradd ac uwchradd a roddodd ymateb, yn dweud eu bod nhw'n teimlo'n ddiogel yn yr ysgol a'u bod nhw'n gwybod â phwy y gallan nhw siarad os ydyn nhw'n gofidio neu'n poeni. Maen nhw i gyd bron yn dweud bod yr ysgol yn eu haddysgu sut i fod yn iach, ac mae'r rhan fwyaf o'r disgyblion yn dweud eu bod nhw'n cael llawer o gyfleoedd i wneud ymarfer corff. Mae bron yr holl ddysgwyr mewn sefydliadau ôl-16 yn dweud eu bod nhw'n mwynhau dysgu a'u bod nhw'n teimlo'n ddiogel ac yn rhydd o unrhyw aflonyddu yn eu lleoliadau dysgu neu'u lleoliadau gwaith. Ond er gwaetha'r darlun cadarnhaol cyffredinol yma, nid yw lefelau presenoldeb yr ysgolion wedi gwella fawr ddim, ac mae bwlio'n dal yn bryder i ormod o bobl ifanc a'u teuluoedd.

Er bod lefelau lles yn dda ar y cyfan ac mae'r ddarpariaeth yn y Cyfnod Sylfaen yn ysgogi'r plant, mae llawer i'w wneud eto i wella addysg yn fwy cyffredinol yng Nghymru. Mae canlyniadau arholiadau a chanlyniadau asesiadau athrawon yn parhau i wella o flwyddyn i flwyddyn, ond nid ydyn nhw'n gwella mor gyflym ag yn y gwledydd cartref eraill. Mae'r dangosyddion allweddol, fel y

trothwy lefel 2 sy'n cynnwys Saesneg neu Gymraeg a mathemateg, yn gwella'n rhy araf.

Mae **perfformiad** pedair o bob pump o'r ysgolion cynradd a gafodd eu harolygu a dwy o bob tair o'r ysgolion uwchradd, yn dda. Ond fe nodon ni fod angen ymweliadau dilynol gan Estyn ar ryw 25% o'r ysgolion, gan gynnwys 5% sy'n peri pryder difrifol. Fe gafodd 20% arall eu barnu'n 'dda' ar y cyfan, ond mae ganddyn nhw un neu fwy o feysydd pwysig i'w gwella. Rydyn ni'n gofyn i'r awdurdodau lleol am adroddiadau manwl ar y cynnydd y bydd yr ysgolion yma'n ei wneud.

Dim ond mewn dau o'r **awdurdodau lleol** a gafodd eu harolygu eleni y barnon ni fod perfformiad yn dda ar y cyfan. Mae angen gweithgarwch dilynol ar bump o'r saith awdurdod y gwnaethon ni eu harolygu. Dim ond digonol oedd tri awdurdod, roedd angen gwelliant sylweddol ar un ohonyn nhw, ac mae mesurau arbennig ar waith yn un arall.

Mae safonau'n amrywio gormod ym mhob un o'r darparwyr ôl-16 yr arolygon ni eleni. Er bod safonau'n dda yn chwech o'r wyth o leoliadau dysgu yn y gwaith a gafodd eu harolygu, roedden nhw'n amrywio o ragorol i anfodhaol yn y pedwar sefydliad addysg

bellach, ac yn amrywio o ragorol i ddigonol yn y tri darparwr dysgu oedolion yn y gymuned.

Fe welon ni gryfderau yn llawer o agweddau ar y ddarpariaeth yn ystod 2010-2011, ond mae nifer o feysydd i'w datblygu hefyd ac mae angen gweithredu arnyn nhw cyn y gallwn ni wella safonau. Rydyn ni'n canolbwyntio'n fanylach ar **fedrau** dysgwyr yn y cylch presennol o arolygiadau, ac yn enwedig ar fedrau llythrennedd. Oni bai bod **llythrennedd** y dysgwyr wedi cyrraedd lefel briodol, ni allan nhw ddarllen yn ddigon da i gadw i fyny â'r gwaith yn eu gwersi. Ni fyddan nhw'n gallu symud ymlaen at addysg neu hyfforddiant ar lefel uwch, na chyfrannu'n llawn i'w cymuned ac i'r economi. Yn adroddiad blynyddol y llynedd dywedais fod lefel isel y medrau llythrennedd yn dal i beri problemau yng Nghymru, er bod y lefel wedi codi rhywfaint yn ystod y chwe blynedd diwethaf. Mae hyn yn dal yn wir.

Mewn arolwg y gwnaethon ni eleni, fe ganfuon ni fod oed darllen 20% o ddisgyblion ar adeg eu derbyn i'r ysgol uwchradd yn is na naw mlwydd a chwe mis oed, sef y lefel sy'n cael ei derbyn yn gyffredinol fel lefel llythrennedd

“

“Yn adroddiad blynyddol y llynedd dywedais fod lefel isel y medrau llythrennedd yn dal i beri problemau yng Nghymru, er bod y lefel wedi codi rhywfaint yn ystod y chwe blynedd diwethaf. Mae hyn yn dal yn wir.”

gweithredol. Mae oed darllen 20% arall rhwng chwech a 18 mis yn is na'u hoed gwirioneddol. Nid yw'r disgyblion yma'n dal i fyny bob amser yn yr ysgolion uwchradd. Rhywbeth arall sy'n peri pryder yw mai ond 17% sy'n cael eu nodi'n genedlaethol, mewn asesiadau athrawon o ddarllen ar ddiwedd eu haddysg ysgol gynradd, fel rhai nad ydyn nhw'n cyrraedd y lefel a ddisgwyliir. Mae'r ffigur yma i weld yn rhy isel.

Yn y rhan fwyaf o ysgolion cynradd neu uwchradd, mae safonau ysgrifennu'n is na safonau darllen, ac nid yw medrau ysgrifennu'r disgyblion wedi datblygu'n dda. Ychydig o'r disgyblion sy'n ysgrifennu darnau hir o waith mewn pynciau heblaw am Saesneg neu Gymraeg iaith gyntaf. Mae'r ysgolion gorau wedi rhoi dull systematig ar waith i ddatblygu medrau llythrennedd y disgyblion ym mhob un o feysydd y cwricwlwm. Ond yn amlach na pheidio, nid yw gwella llythrennedd y disgyblion yn cael rhan ddigon canolog yn y gwaith o gynllunio cwricwlwm yr ysgol.

Mae **cynllunio ar draws y cwricwlwm** yn wan yn y rhan fwyaf o ysgolion. Mae athrawon yn mynd ati i gynllunio'r cwricwlwm ar sail gofynion pynciau'r Cwricwlwm Cenedlaethol, heb feddwl digon am sut y gall pynciau fel hanes neu wyddoniaeth fod yn gyd-destun i'r disgyblion ddatblygu medrau llythrennedd, rhifedd neu dechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu. Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn gofyn i athrawon nodi'r manau lle byddan nhw'n rhoi sylw yn eu gwersi i agweddau ar lythrennedd, ond ychydig ohonyn nhw sy'n mynd ati i gynllunio'n fanwl er mwyn datblygu ac atgyfnerthu medrau ar draws y cwricwlwm cyfan. Dim ond ychydig o ysgolion uwchradd sy'n defnyddio cynllun i ddatblygu medrau fel man cychwyn, gan ddefnyddio'r cynllun hwnnw'n gyson wedyn fel sail i bob pwnc. Yn yr ysgolion yma, mae'r athrawon yn gweithio gyda'i gilydd i gytuno ar

y dulliau o ddatblygu medrau penodol ac yn eu hatgyfnerthu mewn gwersi pwnc a gwersi â thema ar draws grwpiau blwyddyn.

Yn rhy aml, fel gyda llythrennedd, nid yw medrau **rhifedd** y dysgwyr, na'u gallu i siarad **Cymraeg fel ail iaith**, yn cael eu datblygu'n dda y tu allan i'r gwersi mathemateg neu'r gwersi Cymraeg. Dim ond lleiafrif o ysgolion sy'n mynd ati'n systematig i ddatblygu rhifedd ar draws y cwricwlwm. O ganlyniad, nid yw'r disgyblion yn defnyddio'n hyderus y medrau rhifedd maen nhw wedi'u dysgu yn eu gwersi mathemateg ym meysydd eraill y cwricwlwm. Mewn llawer o ysgolion uwchradd cyfrwng Saesneg, nid oes digon o gyfleoedd heblaw yn y gwersi Cymraeg i'r disgyblion wella'u gallu i ddefnyddio'r iaith. Nid oes digon o gyfleoedd allgyrsiol iddyn nhw ymarfer eu Cymraeg.

Mae mynd ati'n systematig i gydlynu'r gwaith o gyflwyno medrau ar draws y gwahanol bynciau'n gofyn i arweinwyr a rheolwyr roi ar waith dulliau o addysgu a dysgu sy'n berthnasol i'r ysgol gyfan, a sicrhau bod pawb yn deall sut mae gwella medrau. Nid yw hyn yn digwydd mewn modd trefnus ar hyn o bryd yn y rhan fwyaf o ysgolion. Un o nodweddion cyffredin y rhan fwyaf o ysgolion yw'r amrywiaeth o fewn yr ysgol o ran safonau ac ansawdd **addysgu a dysgu**. Hyd yn oed lle mae ysgol wedi cael ei barnu'n 'dda' ar y cyfan, mae ansawdd yr addysgu neu'r dysgu'n aml yn wael yn rhai o'r gwersi neu'r adrannau unigol.

Er ei bod hi'n anodd gwneud cymhariaeth syml rhwng y graddau a ddyfarnwyd yn y cylch blaenorol, a'r barnau a gafodd eu gwneud yn y cylch presennol o arolygiadau, mae gostyngiad sylweddol wedi bod yn y gyfran o addysgu 'rhagorol' neu 'eithriadol' sy'n cael ei nodi.

“

“Erbyn hyn rydym yn canolbwyntio llai o lawer ar gynnwys pynciau a mwy ar sut mae athrawon yn mynd ati i addasu'u deunydd i ddiwallu anghenion pob dysgwyr, a sut maen nhw'n mynd ati i wella medrau llythrennedd a rhifedd y dysgwyr.”

“

“Yr unig bryd y bydd hunanarfarnu'n gwbl effeithiol yw pan mae arweinwyr a rheolwyr yn gallu pennu'r blaenoriaethau ar gyfer gwella ar ôl monitro'r ddarpariaeth ac asesu'r deilliannau'n drylwyr.”

Yn y cylch arolygu diwethaf, roedd arsylwadau gwersi'n canolbwyntio'n bennaf ar addysgu a dysgu ym mhynciau'r Cwricwlwm Cenedlaethol. Erbyn hyn rydym yn canolbwyntio llai o lawer ar gynnwys pynciau a mwy ar sut mae athrawon yn mynd ati i addasu'u deunydd i ddiwallu anghenion pob dysgwyr, a sut maen nhw'n mynd ati i wella medrau llythrennedd a rhifedd y dysgwyr. Rydyn ni hefyd yn disgwyl i athrawon gynllunio gwersi er mwyn cau'r bylchau yn yr hyn mae disgyblion wedi'i ddeall.

Mae angen i anghenion dysgu **grwpiau gwahanol o ddisgyblion** gael eu trin yn wahanol. Ar ôl adnabod y dysgwyr yma, mae angen cymorth penodol ac ar wahân arnyn nhw i'w helpu i gyflawni eu potensial. Ond rydyn ni'n gweld nad yw'r ddarpariaeth na'r dull o gyflwyno'r ddarpariaeth ar y cyfan yn cael eu gwahaniaethu na'u targedu'n ddigon gofalus i ddiwallu eu hanghenion. Mae hyn yn amlwg iawn yn y cynlluniau gwaith, ac mae'n un o nodweddion gormod o'r gwersi rydyn ni wedi'u harsylwi. Er bod disgyblion llai galluog yn aml yn cael cymorth da, nid oes digon yn cael ei wneud i gynllunio gweithgareddau a thasgau a fydd yn ymestyn grwpiau eraill, a disgyblion mwy galluog yn benodol.

Nid yw rheolwyr yn gwneud yn siŵr bob amser bod athrawon yn datblygu ac yn defnyddio'r medrau sy'n ofynnol i gynllunio gwaith a fydd yn diwallu anghenion grwpiau gwahanol o ddisgyblion, yn enwedig pan fyddan nhw'n addysgu dosbarthiadau o ddysgwyr o allu cymysg.

Yn rhy aml, mewn ysgolion a sefydliadau ôl-16, nid yw gwaith marcio'r athrawon yn helpu dysgwyr i ddeall pa mor dda maen nhw'n gwneud nac yn ddigon manwl iddyn nhw wybod sut i wella'u gwaith. Er bod polisiâu asesu'n ymddangos yn gadarn, nid yw athrawon yn eu defnyddio'n gyson.

Mae'n bosib olrhain llawer o'r gwendidau dan sylw uchod yn ôl i fethiannau yn yr **arweinyddiaeth**. Mae cysylltiad cadarn rhwng deilliannau, darpariaeth, ac arweinyddiaeth a rheolaeth. Pan fydd arweinwyr a rheolwyr yn gofalu bod polisiâu a gweithdrefnau ysgol gyfan yn cael eu defnyddio'n gyson, mae'r ddarpariaeth a'r safonau mae disgyblion yn eu cyflawni yn fwy cadarnhaol. Yn yr achosion lle'r ydyn ni'n barnu bod angen gweithgarwch monitro dilynol gan Estyn, gwendidau yng ngwaith yr arweinwyr a'r rheolwyr yw'r rheswm pennaf fel arfer.

Un o'r prif bethau sy'n ysgogi gwelliant yw ansawdd yr arweinyddiaeth a'r rheolaeth. Yr unig bryd y bydd **hunanarfarnu'n** gwbl effeithiol yw pan mae arweinwyr a rheolwyr yn gallu pennu'r blaenoriaethau ar gyfer gwella ar ôl monitro'r ddarpariaeth ac asesu'r deilliannau'n drylwyr. Ond ychydig o ysgolion sy'n dadansoddi data'n ddigon trwyadl i adnabod bylchau yng nghynnydd grwpiau penodol sy'n tanberfformio, fel plant sy'n derbyn gofal neu'r rheini

o grwpiau lleiafrifoedd ethnig. Yn gyffredinol, nid yw darparwyr yn defnyddio systemau olrhain yn ddigon da ar y cyfan i adnabod yr holl wahanol fathau o dangyflawni.

Mae diffygion yn y ffordd mae ansawdd yn cael ei fonitro a'i wella mewn traean o'r ysgolion cynradd ac yn un o bob pump o'r ysgolion uwchradd. Bydd hyn yn digwydd fel arfer lle bydd uwch reolwyr:

- yn cynnal arsylwadau o wersi sy'n canolbwyntio gormod ar yr hyn mae'r athro'n ei wneud yn hytrach na'r hyn mae'r disgyblion wedi'i ddysgu;
- yn methu craffu'n systematig ar waith y dysgwyr;
- yn methu dadansoddi data'n drylwyr nac yn defnyddio'r canfyddiadau'n ddigon da i gynllunio sut mae gwella;
- yn methu pennu'n glir ac yn onest yn eu hadroddiadau hunanarfarnu pa feysydd y dylid eu datblygu;
- yn methu gweithredu er mwyn rhoi sylw i'r diffygion sydd wedi'u nodi, neu'n methu gosod targedau heriol; neu
- yn methu cynnig cymorth a hyfforddiant hollol bwrpasol i'r athrawon sy'n diwallu eu hanghenion penodol.

Mewn llawer o ysgolion, mae **llywodraethwyr** yn cynnig cymorth effeithiol i'r pennaeth, ac maen nhw'n cael eu cynnwys yn y gwaith o osod cyfeiriad eu hysgol. Ond nid yw llywodraethwyr tua chwarter yr ysgolion cynradd ac uwchradd yn cael y wybodaeth sy'n angenrheidiol, neu nid ydyn nhw'n defnyddio'r wybodaeth yn ddigon da i wneud yr ysgol yn atebol. Cyn y gall llywodraethwyr gyflawni eu rôl yn effeithiol, mae gofyn iddyn nhw gymharu perfformiad eu hysgol yn erbyn perfformiad yr ysgolion eraill sy'n rhan o'r un teulu ac sy'n wynebu'r un math o heriau. Mae angen iddyn nhw ymweld â'r ysgol hefyd, bod yn rhan o'i gwaith a dysgu gymaint â phosib amdani. Yn yr ysgolion lle mae'r llywodraethwyr yn cael digon o wybodaeth, gallan nhw gymryd rhan mewn trafodaethau cadarn a heriol.

Mae angen i arweinwyr a rheolwyr roi sylw mwy pendant ac uniongyrchol i broblemau **tanberfformio**. Mae llawer o'r ysgolion cynradd ac uwchradd wedi rhoi systemau priodol ar waith i reoli perfformiad, ond nid yw pob ysgol yn eu defnyddio nhw'n llawn. Nid yw uwch reolwyr tua chwarter yr ysgolion cynradd ac ychydig o'r ysgolion uwchradd yn mynd i'r afael ag athrawon unigol sy'n tanberfformio. Nid yw arweinwyr a rheolwyr rhai o'r sectorau eraill rydyn ni'n eu harolygu, fel dysgu yn y gwaith, yn mynd ati bob amser i ddadansoddi data am ddeilliannau nac i ystyried y math yma o ddata'n ddigon trwyadl wrth asesu perfformiad eu staff.

Yn llawer o awdurdodau lleol, mae ychydig o ysgolion wedi cael tanberfformio dros gyfnod hir, a hynny'n bennaf am nad yw'r awdurdodau'n defnyddio'u holl bwerau i wella ysgolion yn ddigon cyflym. Nid yw swyddogion y mwyafrif o'r awdurdodau'n arfarnu effaith mentrau newydd ar ddeilliannau'r dysgwyr, nac yn cynnig digon o gymorth ymarferol i'r ysgolion. Mae'r awdurdodau lleol cryfach yn cynnig gwasanaeth gwella ysgolion effeithiol sy'n targedu tanberfformio ac yn cefnogi athrawon yn dda.

Fel rhan o'n trefniadau arolygu ysgolion, rydyn ni'n gofyn i'r awdurdodau lleol roi gwybodaeth i'r tîm arolygu am waith yr ysgol, cyn mynd yno i wneud arolygiad. Nid yw'r adolygiadau yma'n dadansoddi gwaith yr ysgol yn ddigon cadarn bob tro, ac nid ydyn nhw'n adnabod y diffygion yn ddigon clir. Mae hyn yn awgrymu nad yw nifer o awdurdodau lleol yn gwybod pa mor dda mae eu hysgolion yn perfformio, er bod yr awdurdodau cryfach yn adnabod eu hysgolion yn dda.

“

“Yn yr ysgolion lle mae'r llywodraethwyr yn cael digon o wybodaeth, gallan nhw gymryd rhan mewn trafodaethau cadarn a heriol.”

Mae mwy o ddysgwyr wedi symud yn eu blaenau i **addysg bellach neu hyfforddiant** yn y blynyddoedd diwethaf. Mae'r sector addysg bellach wedi llwyddo i wahanol raddau i weithio gydag ysgolion lleol a darparwyr eraill i gynnig mwy o wahanol gyrsiau i ddysgwyr, i rannu adnoddau ac i osgoi dyblygu darpariaeth. Mae'r gwaith o ateb gofynion y Mesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) yn dod yn ei flaen yn rhagorol ar y cyfan. Ond mae rhywfaint o'r gwaith yn dal yn aneffeithlon, ac mae dyblygu cyrsiau o hyd mewn rhai ardaloedd. Ar yr adegau pan fyddan nhw'n dewis cyrsiau, ac yn enwedig yn 16 oed, nid yw dysgwyr bob amser yn cael y wybodaeth, y cyngor a'r arweiniad annibynnol o'r safon uchaf am y cyrsiau a fyddai'n gweddu orau iddyn nhw.

Mae angen i ddarparwyr wneud mwy i ddenu dysgwyr i rai meysydd astudio fel peirianneg, technolegau gweithgynhyrchu a gweinyddu busnes. Mae angen iddyn nhw ymateb yn well i anghenion yr economi leol a chenedlaethol, meddwl mwy am y farchnad lafur a gwella'u cysylltiadau â chyflogwyr ym mhob un o'r meysydd galwedigaethol y maen nhw'n cynnig addysg a hyfforddiant ynddyn nhw.

Er mwyn ymateb yn well i fyd diwydiant, mae angen i ddarparwyr wella'u cynllunio strategol. Mae'n naturiol bod darparwyr yn awyddus i gadw patrwm y cwricwlwm a'r cyrsiau maen nhw wedi'u sefydlu dros gyfnod o amser, ac mae'r patrwm yma'n aml yn cyfateb i'r rhan fwyaf o ddyheadau'r dysgwyr maen nhw'n eu cofrestru. Ond nid yw darparwyr bob amser yn gofyn a ydyn nhw'n addasu'n ddigon cyflym i amgylchiadau sy'n newid. Er enghraifft, nid yw colegau'n mynd ati'n ddigon gofalus i fonitro faint o ddysgwyr o gefndiroedd o amddifadedd sy'n cofrestru, sef dysgwyr sy'n cael y lwfans cynhaliaeth addysg. Dylen nhw fod yn gwneud yn siŵr eu bod yn cynnig cyrsiau a fydd yn denu'r bobl ifanc yma.

Mewn arolwg o sefydliadau addysg bellach y gwnaethon ni eleni, fe ganfuon ni fod asesiadau'n dangos bod lefel llythrennedd tua un dysgwr o bob pump yn is na lefel 1 ar adeg ei dderbyn i'r sefydliad. Roedd tua thri o bob pum dysgwr wedi cyrraedd lefel 1, a dim ond tua chwarter y dysgwyr oedd ar lefel 2. Mae sefydliadau'n cynnig amryw o wahanol raglenni'n cynnig cymorth gyda llythrennedd ond nid yw'r rhan fwyaf o'r dysgwyr sydd angen y cymorth yma'n manteisio arno. Hyd yn oed pan fydd dysgwyr yn derbyn y cymorth sydd ar gael, mae llawer o'r sefydliadau addysg bellach yn methu mesur effaith y rhaglenni cymorth ar safonau llythrennedd y dysgwyr.

Bydd cyfran sylweddol o ysgolion a darparwyr yn cael arolygiadau 'dilynol' yn ystod 2011-2012. Rydyn ni'n ymweld bob tymor ag ysgolion sydd yn y categori mesurau arbennig. Tua blwyddyn ar ôl eu harolygiad gwreiddiol, byddwn ni'n mynd yn ôl at ddarparwyr a gafodd eu barnu fel rhai oedd angen gweithgarwch dilynol gan Estyn, er mwyn monitro eu cynnydd. Byddwn ni hefyd yn cysylltu ymhen blwyddyn ag awdurdodau lleol i adolygu cynnydd yr ysgolion hynny a gafodd farn arolygu a oedd yn 'dda' yn bennaf yn 2010-2011, ond sydd hefyd ag un neu fwy o feysydd pwysig i'w gwella. Rwy'n edrych ymlaen at sôn am ddeilliannau'r gweithgarwch pwrpasol a chymesur yma, yn adroddiad blynyddol y flwyddyn nesaf.

Yn y rhagair yma rwyf wedi ceisio tynnu sylw at rai cryfderau yn y meysydd hynny lle'r ydym wedi gweld cynnydd go iawn. Rwyf hefyd yn ceisio tynnu sylw at rai o'r heriau parhaus mae addysg a hyfforddiant yng Nghymru'n eu hwynebu. Wrth wneud hyn, rwy'n gobeithio y gall fy adroddiad blynyddol gyfrannu at ddadl genedlaethol barhaus ynglŷn â'r ffyrdd o barhau i wella safonau ym mhob un o sectorau addysg a hyfforddiant.

Ann Keane

Prif Arolygydd Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant
yng Nghymru